ALEGERILE PARLAMENTARE DIN 2014 ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Constantin SOLOMON
Republica Moldova, Chișinău, Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea Istorie și Filozofie, Departamentul Istoria Românilor, Istoria Universală și Arheologie
Doctor habilitat în științe politice, profesor
c.solomon1948@gmail.com

Ilie GÎRNEȚ
doctorand Universitatea de Stat din Moldova,
lector universitar la Universitatea de Stat „B. P. Hasdeu” din Cahul
iliegirnet@gmali.com

Abstract: *The article analyzes the parliamentary elections in Moldova November 30, 2014. It examines the work of the election administration, election platforms of candidates and election monitoring by international and national observers. They are also widely studied types of electoral campaigning activities during the election campaign and election coverage in the media.*

They deal with candidates in the election campaign slogans and voter reaction on these slogans. It makes the conclusion that the parliamentary elections of 2014 have shown that the problem of Moldovan political system transformation into a democratic party system is not removed from the agenda. Even if the pro-European parties won the most votes and seats (55) and had enough votes to elect the President of Parliament, but they have failed to obtain the required number of mandates independently to solve all problems (Head choice State changes and amendments in the Constitution etc.).

Cuvinte cheie: *Alegeri parlamentare, campanie electorală, concurenți electorali, legislativ, deputați.*

Politica are implicați pentru fiecare cetățean, indiferent de faptul că participă sau nu la procesul politic, întrucât prin activitățile pe care le desfășoară, dincolo de limitele vieții private, oamenii rezolvă și probleme ale vieții publice.

Alegerile sunt definitorii pentru politic, îndeosebi în noile democrații. Alegerile structurează procesul politic și reprezintă punctele cruciale în evoluția societății și a statului. Desemnarea de către popor a reprezentanților săi este una din paradigmele democrației contemporane. Alegerile sunt una din condițiile existenței și funcționării regimului politic democratic. Pentru popor alegerile reprezintă unicul mijloc eficient de a influența guvernanții și de a se face auzit. Pentru formațiunile și liderii politici alegerile întruchipează momente cruciale ale evoluțiilor pe arena politică. Ele oferă unica posibilitate de a accede la putere, dar sunt și cele care pot scoate concurenții din circuitul politic. Alegerile reprezintă o modalitate de selectare și desemnare a actorilor ce concurează pentru obținerea funcțiilor publice politice.

Alegerile parlamentare reprezintă modul de selecție a persoanelor pentru Parlament de către cei care sunt calificați, prin regulile unui sistem politic, să-și exprime opțiunea privind candidații.

E cert faptul că Parlamentul reprezintă instituția politică de bază a unui stat de drept și de aici, odată cu evoluția, dezvoltarea multilaterală a statului, trebuie să evoluționeze și parlamentarismul axându-se pe modele contemporane de organizare a activității autorității legislative. [1, p. 8]

Sistemul pluripartidist din Republica Moldova a fost influențat de sistemul electoral proporțional, utilizat în mod constant în ultimele opt campanii electorale. Una din cauzele trecerii, în 1994, de la sistemul majoritar la cel proporțional, a rezultat din nemulțumirea liderilor politici, pentru că după alegerile din 1990 un segment masiv de deputați a preferat să se detașeze de structurile politice care i-au promovat, afirmând că „reprezintă poporul” și nu structurile pe platformele politice ale cărora au candidat și obținut mandatele de deputați. În consecință am obținut fragmentarea excesivă a corpului de deputați și respectiv, randamentul nesatisfăcător al forului legislativ, care a fost pus pe seama sistemului electoral proporțional.

La 30 noiembrie 2014 au avut loc alegerile în Parlamentul Republicii Moldova de legislatura a XX-a.

Campania electorală a început oficial când Parlamentul decide la 28 mai 2014 că alegerile parlamentare vor avea loc la 30 noiembrie 2014. [2, p.3]

Alegerile au fost administrate de administrația electorală la trei niveluri: Comisia Electorală Centrală (CEC), 35 Consilii Electorale de Circumscripție (CEdC) și 2073 de Birouri Electorale ale Secțiilor de Votare

(BESV), inclusive 95 amplasate peste hotarele țării. Administrația electorală include reprezentanți ai partidelor politice, proporțional reprezentării acestora în Parlament.

Pentru monitorizarea alegerilor parlamentare din 30 noiembrie 2014 CEC a acreditat 810 observatori internaționali din partea a 58 de instituții, iar CEdC au acreditat 9405 observatori naționali. [3, p. 357-366]

Din 1997, când a fost adoptat până în anul 2014, adică în decurs de șaptesprezece ani Codul Electoral a fost modificat de 35 de ori. [4]

Codul Electoral a fost modificat de la ultimele alegeri, cele mai recente modificări fiind operate în aprilie 2014. Modificările au inclus ridicarea pragurilor electorale: 6% pentru partidele politice, 9% pentru un bloc electoral format din 2 partide politice, 11% pentru un bloc electorale format din 3 sau mai multe partide și 2% pentru candidații independenți, implementarea unui Registru de Stat a Alegătorului (RSA), oprirea utilizării pașapoartelor de tip sovietic și abrogarea instruirilor obligatorii pentru personalul de votare.

Deși a fost stabilit un nou cens electoral nici unul din concurenții electorali (nici formațiunile politice, nici candidații independenți), n-au sesizat specificul acțiunii acestui nou cens electoral.

Parlamentul unicameral a Republicii Moldova cu 101 locuri este ales prin reprezentare proporțională într-o singură circumscripție la nivel național.

La alegerile pentru Parlamentul Republicii Moldova din 30 noiembrie 2014 au participat 24 de concurenți electorali, dintre care 19 partide politice, 1 bloc electoral și 4 candidați independenți. [5] Dat fiind faptul că alegerile parlamentare s-au desfășurat în baza sistemului electoral proporțional deplin (o țară, o circumscripție electorală), formațiunile politice și candidații independenți au fost introduși în același buletin de vot, cetățenii având dreptul la o singură opțiune.

În Codul bunelor practici în materie electorală al Comisiei de la Veneția pentru democrație prin drept a Consiliului Europei, adoptat în 2002 şi Documentul Reuniunii de la Copenhaga a Conferinței pentru dimensiunea umană a OSCE din 29 iunie 1990, la care Republica Moldova a aderat la 10 decembrie 1991 sunt stipulate principiile care stau la baza unor alegeri libere şi corecte:

- asigurarea unui climat de campanie nemarcat de violențe;
- lipsa tentativelor de intimidare sau împiedicare a candidaților de a-şi prezenta programele politice;

- egalitatea şanselor candidaților electorali, care impune printre altele o atitudine neutră din partea autorităților de stat în ceea ce privește campania electorală;

- accesul nediscriminatoriu la mass-media al concurenților electorali şi reflectarea neutră a alegerilor de către mijloacele de informare în masă;

- libertatea mass-media;

- libertatea alegătorilor de a-şi forma o opinie;

- acuratețea listelor electorale;

- separarea clară între partid şi stat, care nu ar permite utilizarea de către cei aflați la guvernare a resurselor publice în interese de partid în cadrul campaniilor electorale.

Articolul 47(1) din Codul Electoral specifică: „Cetățenii Republicii Moldova, partidele şi alte organizații social-politice, blocurile electorale, candidaţii şi persoanele de încredere ale candidaților au dreptul de a supune discuţiilor libere şi sub toate aspectele programele electorale, calitățile politice, profesionale şi personale ale candidaților, precum şi de a face agitație electorală în cadrul adunărilor, mitingurilor, întâlnirilor cu alegătorii prin intermediul mijloacelor de informare în masă, prin expunerea de afișe electorale sau prin intermediul altor forme de comunicare [6, p.54].

Campania electorală s-a axat pe chestiuni geopolitice cum ar fi: integrarea în Uniunea Europeană şi Uniunea Vamală euro-asiatică, precum şi pe figuri politice în parte. Câteva partide majore au făcut campanie pe chestiuni sociale şi economice, cum ar fi: angajarea în câmpul muncii, pensiile şi anticorupție.

În perioada campaniei electorale pentru alegerile parlamentare din 30 noiembrie 2014 au fost utilizate mai multe tipuri de activități de agitație electorală ca: acțiuni de tip „de la uşă la uşă”, internetul şi agitația telefonică, autovehicule cu publicitatea audio şi vizuală, afişaj electoral, distribuire de pliante informative şi ziare de partid, întâlniri cu alegătorii, petreceri pentru tineri, publicitate în mass-media, publicitate stradală.

Campania „de la uşă la uşă” este unul din tipurile fundamentale ale agitației intermediare efectuată de membrii echipei, partidului (candidatului). Această campanie propune vizitarea apartamentelor şi locuințelor alegătorilor, întâlnirea cu aceştia, distribuirea materialelor propagandistice. Aceasta este o agitație nemijlocită a alegătorilor la locul de trai în susținerea propriului partid (candidat). În cadrul acestei campanii se realizează „prezentarea” partidului (candidatului). Este vorba despre informarea alegătorilor despre data alegerilor, amplasarea secțiilor de

votare, modalitățile şi regulile de completare a buletinului de vot. De fapt, este o campanie în cadrul căreia partidul colectează problemele stringente care-l preocupă pe alegător.

În afară de aceasta, efectul mobilizator al agitației personale permite lărgirea cercului de activiști ai campaniei electorale a partidului. O parte dintre aceștia sunt gata benevol să-şi asume îndeplinirea unor funcții ca: transmiterea ziarului de partid vecinului său, să anunțe Staff-ul despre apariția unei noi foi volante a oponenților.

Acțiuni de tip „de la ușă la ușă” s-au desfăşurat în municipiile Chișinău, Bălți, în orașele, raioanele şi comunele republicii. În acest aspect s-au evidențiat îndeosebi Partidul Socialiștilor din Republica Moldova (PSRM), Partidul Democrat din Moldova (PDM), Partidul Liberal Democrat din Moldova(PLDM), Partidul Comuniștilor din Republica Moldova (PCRM), Partidul Liberal (PL), Mișcarea Populară Antimafie.

În cadrul acțiunilor „de la ușă la ușă” au fost distribuite materiale agitaționale propagandistice ale partidelor: foi volante şi ziare ale partidelor în care se arătau avantajele partidului în raport cu oponenții săi, materiale cu argumente contra oponenților. Alegătorii care au manifestat simpatii față de partid, candidat, au fost rugați să-şi convingă vecinii, rudele, prietenii să voteze pentru partid (candidat) şi să vină în mod obligatoriu la alegeri.

Internetul este foarte comod pentru plasarea programelor şi a declarațiilor electorale ale partidului (candidatului). Având acces la internet şi folosind-ul corect liderul partidului (candidatul) poate să fie sigur, că declarația sa nu va fi denaturată sau va fi însoțită de o imagine indecentă.

Toate partidele, candidaţii independenți au utilizat Web site-urile în timpul campaniei electorale. Alegătorii au fost familiarizați cu viziunile şi ideile partidului (candidatului). De asemenea, a fost favorizată formarea imaginii partidului, a avut loc recrutarea voturilor, precum şi prezentarea inițiativelor politice şi a programelor partidului (candidatului).

Agitația telefonică este, de facto, o formă a comunicării anonime care, într-o formă simplă şi clară, permite familiarizarea alegătorului cu ideile de bază şi cu imaginea partidului (candidatului). Agitația telefonică este una din metodele contemporane de agitație foarte eficientă. Această formă de activitate a fost utilizată de PSRM, PLDM, PDM, Mișcarea Populară Antimafie şi altele.

O formă eficientă şi ingenioasă de agitație electorală este publicitatea pe transportul urban. Autovehicule cu publicitate vizuală au fost observate în raionul Briceni - concurentul electoral PDM, în raionul Ungheni – PSRM,

în raionul Cahul – PDM, PLDM, PL, PSRM, în municipiul Chișinău - PLDM, PDM, PSRM.

O altă formă de agitație electorală este afișajul electoral. Conform Regulamentului CEC privind panourile publicitare în perioada electorală, se interzice amplasarea afișelor electorale în încăperile în care sunt amplasate consiliile şi birouri electorale şi la o distanta de 50 de metri de la acestea. În campania electorală, însă, s-a constatat afișaj electoral neautorizat în nemijlocita apropiere de Birouri electorale ale secțiilor de votare(BESV) în cel puțin 6 Secții de votare SV 3 Rîşcani, Alexandreşti (Rîşcani), SV 11 Baccealia, SV 36 Constantinovca, SV 25 Caşcalia, SV 3 Căuşeni, SV 143 Chișinău). Afișele electorale neautorizate depistate erau în favoarea PDM, PSRM, PLDM, Partidul Liberal Reformator PLR [7, p.12].

Cercetările demonstrează că un partid (candidat), puţin cunoscut, doar distribuind pliante, foi volante şi ziare de partid, fără desfăşurarea altor acţiuni electorale poate obţine până la 5% din voturi. Foile volante, pliantele, ziarele mai ales dacă sunt executate calitativ, atrag atenţia alegătorului şi pot fi citite practic de toţi alegătorii. Conform sondajelor sociologice, mai mult de 50% din alegători fac cunoştinţă cu ideile de bază ale platformelor electorale ale candidaţilor anume din aceste surse, primite din centrele de difuzare a ziarelor partidelor, prin poştă sau difuzate în stradă.

Materialele electorale variate (fulare, pixuri, calendare sau fâşii parfumate pentru autovehicule) au fost distribuite de concurenţii electorali PDM, PLDM, PCRM, PSRM, precum şi de candidaţii independenţi Valeriu Pleşca şi Oleg Cernei.

Una din cele mai răspândite şi eficiente tehnologii electorale este întâlnirile cu alegătorii. Întâlnirea candidatului cu alegătorii este cel mai eficient şi puternic mijloc de agitaţie şi are cel mai înalt randament. Întâlnirea candidatului cu alegătorul este un eveniment, mai cu seamă pentru alegător, care va împărtăşi impresiile cu familia, colegii, prietenii.

Întâlnirile cu alegătorii s-au desfăşurat pe parcursul întregii campanii electorale, din momentul înregistrării candidaţilor, până în ultima vineri înainte de alegeri. La întâlnirile cu alegătorii au fost abordate probleme sociale şi economice care-i preocupă pe alegători.

În perioada campaniei electorale s-au organizat şi alte activități de agitaţie electorală ca: petreceri pentru tineri, concerte (municipiul Chișinău - concurenții electorali PDM, PLDM, PCRM, PSRM); (oraşele Orhei, Rîşcani, Căuşeni - concurenții electorali PDM, PLDM, PCRM, PSRM);

corturi de publicitate electorală- concurenţii electorali PSRM, PDM, PLDM, PL, PLR.

O condiție importantă ce influențează perceperea mesajelor electorale este încrederea în organele mass-media. Astfel, în noiembrie 2014, Institutul de Politici Publice a publicat rezultatele unui sondaj de opinie. La întrebarea: „Care este cea mai importantă sursă pentru informarea DVS?”, răspunsurile au fost următoarele: televiziunea – 82% din respondenţi; radioul – 39%, internetul – 20%, ziarele – 17%. [8, p. 28] În timpul campaniei electorale mesajele din mass-media au influențat substanțial electoratul.

De menționat că odată cu apropierea alegerilor parlamentare unele partide politice au încercat să demonstreze că se deosebesc de celelalte. În acest sens s-a remarcat PDM, anunțând că va organiza alegeri interne pentru desemnarea candidaților. Această declarație a fost oarecum curioasă, fiindcă mecanismul de desemnare a candidaților n-a fost elucidat. Pretențiile că era vorba despre un lucru absolut inovator în Republica Moldova sunt doar pe jumătate adevărate, fiindcă și alte partide au organizat alegeri interne pentru desemnarea liderilor de partid.

Chiar organizând aceste „alegeri interne democratice” pentru desemnarea candidaților și desfășurând una dintre cele mai masive campanii de agitație în republică, în consecință PDM a avut priză minimă din partea electoratului.

La alegerile parlamentare din 30 noiembrie 2014 rata de participare a alegătorilor a fost de 57, 28%, ceea ce constituie mai mult 1/3 din numărul de persoane înscrise în listele electorale și este suficient pentru a considera alegerile parlamentare valabile. [9, p. 668]

Rezultatele scrutinului au arătat că cinci partide au reușit să treacă pragul electoral: PSRM (20,5% - 25 mandate), PLDM (20,16% - 23 mandate), PCRM (17,48 – 21 mandate), PDM (15,8% - 19 mandate), PL (9,67% - 13 mandate). [10]

Într-o declarație de presă transmisă după încheierea scrutinului Jan Petersen, șeful misiunii OSCE de observare a alegerilor din Republica Moldova a declarat că: „într-un context politic divizat alegerile au fost administrate în mod profesionist” și a subliniat existența unor probleme în ceea ce privește transparența surselor de finanțare a partidelor politice și modul în care televiziunile private au redat informații cu privire la candidați și procesul electoral. [11]

În context specificăm că o analiză atentă a rezultatelor scrutinului arată că partidele pro- ruse au câștigat alegerile de la 30 noiembrie 2014. PCRM, PSRM, PCRM (Partidul Comunist Reformator din Moldova PCR) și Blocul electoral „Alegerea Moldovei – Uniunea Vamală” au acumulat împreună 741 083 voturi spre deosebire de partidele pro-europene care au acumulat 729 208 sufragii. [12] Rezultatele alegerilor din 2014 pot fi văzute și ca o consecință a unei inginerii electorale menită să favorizeze forțele pro-europene care a însemnat: scindări și imposibilitatea creării unei coaliții pre-electorale între forțele pro-ruse, creșterea pragului electoral de la 4 % la 6 % pentru partide și eliminarea din cursa electorală a Partidului Politic „Patria”. Din 2014 din PCRM s-a desprins Partidul Comunist Reformator, care a acumulat aproape 5% din voturi, nereușind să treacă pragul electoral de 6 %. După cum declara Vladimir Voronin, PCR a fost creat special pentru a lua o parte din voturile PCRM. [13, p. 12-13] Cel mai probabil alegătorii în vârstă care au votat pentru PCR nu și-au dat seama că de fapt îl confundă cu PCRM. Partidul Politic „Patria”, PSRM și PCRM au refuzat să încheie alianțe pre-electorale, deși aveau deziderate politice similare. În plus Vladimir Voronin a dat un interviu în care i-a criticat dur pe Igor Dodon și Renato Usatîi cu doar o săptămână înainte de scrutin.

Totodată, alegerile parlamentare din 2014 au demonstrat că problema transformării sistemului politic moldovenesc într-un sistem democratic de partid nu este scoasă de pe ordinea de zi. Chiar dacă cele trei partide pro-europene PLDM, PDM și PL au câștigat cele mai multe voturi și mandate (55) și dețineau suficiente voturi pentru a alege președintele Parlamentului, însă nu au reușit să obțină numărul necesar de mandate pentru ca să rezolve de sine stătător toate întrebările (alegerea Șefului statului, schimbările și modificările în Constituție etc.)

La 23 ianuarie 2015, după 7 săptămâni de negocieri a fost creată o coaliție minoritară a PLDM și PDM (susținută de PCRM), situație care a semnalat eșecul în crearea unei majorități pro-europene care să includă și PL. Cu toate că acordul de constituire a Alianței Politice pentru o Moldovă Europeană menținea cel puțin formal dezideratul cu privire la integrarea europeană a Republicii Moldova, noua coaliție a fost primită cu rezerve sau criticată dur de vocile societății civile și presei. [14, p.2] Experții au pus sub semnul întrebării procesul de integrare europeană a Republicii Moldova.

De menționat că contextul în care s-a desfășurat procesul electoral, durata negocierilor și crearea unei coaliții cu viitor incert, demonstrează faptul că Republica Moldova se află în fața unei opțiuni cruciale care

înseamnă stagnarea în situația actuală a reformelor foarte limitate sau relansarea acestora ca unică perspectivă de a obține un parcurs european.

Bibliografie:

1. Popa V. Dreptul parlamentar al Republicii Moldova. Chișinău, ULIM, 1999.
2. Monitorul Oficial al Republicii Moldova 2014, Nr. 152.
3. Electorala 2014: 30 noiembrie 2014. Documente și cifre cu privire la alegerile parlamentare de legislatura a 20-a. Partea I. Chișinău, 2015.
4. Emisiunea „Sinteza săptămânii” din 02.02.2014 // www.prime.md/rom/shows/item4/.
5. Alegerile parlamentare în Moldova din 30 noiembrie 2014. // www.alegeri.md (accesat 22.01.2015).
6. Codul Electoral. Chișinău, 2010.
7. Coaliția Civică pentru Alegerile Libere și Corecte, Asocia Promo-Lex. // Raport privind monitorizarea alegerilor din 30 noiembrie 2014.
8. Barometrul Opiniei Publice. Institutul de Politici Publice, noiembrie 2014.
9. Electorala 2014: 30 noiembrie 2014. Documente și cifre cu privire la alegerile parlamentare de legislatura a XX-a. Partea I. Chișinău, 2015.
10. Alegerile parlamentare în Moldova din 30 noiembrie 2014. // www.alegeri.md (accesat 22.01.2015).
11. Elections in Moldova were generally well administered, in a campaign influenced by geopolitical aspirations, say international observers. // http://www.osce.org/odihr/elections/128526 (accesat 22.01.2015)
12. Alegerile parlamentare în Moldova din 30 noiembrie 2014. // www.alegeri.md (accesat 22.01.2015).
13. Voronin V. Aș vrea să fie deschise hotarele cu toate țările din UE și UV. // Timpul, 25 decembrie 2014.
14. Tănase S. Monstruoasa coaliție sau cum antieuropenii au preluat puterea în Moldova. // Timpul, 30 ianuarie, 2015.